

Smart Flanders

DRAAIBOEK

Voorbeeldclausules open data

Versie 1.0 (Oktober 2018)

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
1. Inleiding.....	4
1.1. <i>Waarom dit draaiboek?</i>	4
1.2. <i>Doelgroep</i>	4
1.3. <i>Opbouw</i>	4
1.4. <i>Data, open data en linked open data</i>	4
1.5. <i>Dynamisch karakter</i>	5
1.6. <i>Disclaimer</i>	5
2. Begrippenkader	6
2.1. <i>Data</i>	6
2.1.1. <i>Stadsdata vs. Persoonsgegevens</i>	6
2.1.2. <i>Onderscheid naargelang wie de data verzamelt of opdracht geeft tot verzamelen</i>	6
2.2. <i>Van ‘stads’data naar open data</i>	6
2.2.1. <i>Algemeen</i>	6
2.2.2. <i>Juridisch: Open Licentie</i>	6
2.2.3. <i>Technisch: Machine-leesbaar en open formaat</i>	6
2.2.4. <i>Uitgesloten types data</i>	7
2.3. <i>Linked open data</i>	7
3. Structuur Bestek	8
3.1. <i>Inleiding</i>	8
3.2. <i>Selectiecriteria</i>	8
3.3. <i>Gunningscriteria</i>	8
3.4. <i>Kwalificatie en ervaring</i>	8
3.5. <i>Technische specificaties</i>	9
3.6. <i>Conclusie</i>	10
4. Algemene bestekbepalingen	11
4.1. <i>Principe van openheid van gegevens en datasets (Open data)</i>	11
4.2. <i>Oplijsting ‘Verzamelde Gegevens’ (Data algemeen)</i>	11
4.3. <i>Eigendom en toegang verzamelde gegevens (Data algemeen ikv open data)</i>	11
4.4. <i>Tussentijds nazicht en keuring (Data algemeen)</i>	12
4.5. <i>Actieve deelname relevante werkgroepen (optioneel) (Open data)</i>	12
5. Selectiecriteria	14
5.1. <i>Algemeen</i>	14

5.2. Technische en beroepsbekwaamheid.....	14
5.2.1. Minimale eisen.....	14
5.2.2. Bewijs van technische en beroepsbekwaamheid	14
6. Gunningscriteria	15
6.1. Algemeen.....	15
6.2. Gunningscriterium: Plan van aanpak.....	15
6.2.1. Beoordelingselement I: Kwaliteit van de toegang tot de data (Data algemeen).....	15
6.2.2. Beoordelingselement II: Kwaliteit van de wijze van publicatie (linked open data)	16
6.2.3. Beoordelingselement III: Gebruik Open Standaarden gelinkte Overheden (OSLO) (Linked open data)	16
7. Technische specificaties	17
7.1. Toegang tot data (Data Algemeen)	17
7.2. Publicatieverplichting 'Verzamelde Gegevens' (Open Data)	17
7.3. Decentralisatie (Linked open data)	17
7.4. Duurzaamheid (Open data).....	18
7.5. Metadatering (Open data)	18
7.6. Open formaten (Open data)	19
7.7. Linked Open Data en URIs (Linked Open Data).....	19
7.8. Gebruik open standaarden gelinkte overheden (Linked Open Data)(Optioneel).....	19
7.9. Vlaams open data portaal.....	20

1. Inleiding

1.1. Waarom dit draaiboek?

Dit draaiboek kwam tot stand in het kader van het Smart Flanders programma, een ondersteuningsprogramma uitgevoerd door onderzoekers van IMEC waarbij de Vlaamse overheid de 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor Brussel ondersteunt in hun ontwikkeling tot slimme steden¹.

Op basis van het Smart Flanders programma kwam men tot de vaststelling dat er te weinig, onduidelijke of sterk verschillende bepalingen rond data opgenomen worden in overeenkomsten met leveranciers.

Gezien het toenemend belang van data in de stedelijke context, is het voor lokale besturen echter van uiterst belang om bij de plaatsing van overheidsopdrachten en concessies en bij de heronderhandeling van lopende overeenkomsten aandacht te besteden aan afspraken omtrent gegevens die mogelijk gepubliceerd kunnen worden als open data.

Om hier aan tegemoet te komen werd dit draaiboek opgesteld met voorbeeldclausules die (lokale) overheden kunnen inzetten bij het heronderhandelen van bestaande concessies en overheidsopdrachten of het definiëren van bepalingen omtrent datadeling voor nieuwe overheidsopdrachten of concessies met opdrachtnemers en andere derde partijen. Deze voorbeeldclausules zijn gestoeld op de principes van het Open Data Charter², dat eveneens werd opgemaakt in het kader van het Smart Flanders programma.

Deze voorbeeldclausules hebben onder andere als doel hebben de stadsorganisatie zelf rechtstreekse toegang te geven tot data en regelen de verantwoordelijkheden ten aanzien van de publicatie van deze data voor hergebruik. Daarnaast wordt er gestreefd naar een meer uniforme aanpak van data bij het aanbesteden.

1.2. Doelgroep

Het draaiboek is in de eerste plaats opgesteld voor lokale aanbestedende overheden, maar kan bijvoorbeeld ook door andere aanbesteden overheidsadministraties gebruikt worden.

1.3. Opbouw

Het draaiboek zal eerst kort een aantal begrippen waaronder data, open data en linked open data toelichten om vervolgens kort de vorm van een bestek te overlopen. Nadien worden dan de verschillende voorbeeldclausules opgesomd en kort beschreven. Het draaiboek volgt hierbij zoveel als mogelijk de opbouw van een bestek of overeenkomst.

1.4. Data, open data en linked open data

We zullen in het tweede hoofdstuk kort het onderscheid toelichten tussen de begrippen *data*, *open data* en *linked open data*.

Een aantal van de voorbeeldclausules slaan in eerder algemene termen op het verzamelen van gegevens, terwijl de meerderheid specifiek betrekking heeft op open data. In de titel van elke bepaling staat daarom aangegeven of het om een eerder algemene bepaling rond data gaat of de bepaling specifiek op open data slaat.

¹ Voor bijkomende informatie kan de website van Smart Flanders geraadpleegd worden: <https://smart.flanders.be>.

² Het open data charter zelf is rechtstreeks terug te vinden via volgende link: <https://smart.flanders.be/open-data-charter/>

Een aantal van de voorbeeldclausules in dit document zijn enkel van belang bij het beschrijven van linked open data. Dit is eveneens aangegeven bij de betrokken bepalingen.

1.5. Dynamisch karakter

Dit draaiboek is een eerste gepubliceerde versie en zal op basis van het gebruik in de praktijk door de van de steden en gemeenten en de daaruit bekomen input en feedback in de toekomst nog worden geactualiseerd.

1.6. Disclaimer

De hieronder geformuleerde teksten zijn suggesties die uiteraard geval per geval bekeken en desgevallend aangepast dienen te worden.

Dit draaiboek werd door IMEC-SMIT-VUB opgesteld in het kader van het Smart Flanders programma van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur in nauwe samenwerking met de afdeling Aankoopcentrale en Overheidsopdrachten van het Facilitair Bedrijf, waarbij uiterste zorgvuldigheid is betracht. Desondanks kunnen hieraan geen rechten worden ontleend. De opstellers aanvaarden dan ook geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventuele onjuistheden of tekortkomingen in dit draaiboek.

2. Begrippenkader

2.1. Data

2.1.1. Begrip

De term '*data*' slaat in het kader van dit draaiboek op gegevens die door, over of in de stad gemeten, verzameld of gegenereerd worden.

Het kan bijvoorbeeld gaan om allerlei GIS-data of data in verband met het *openbaar domein* zoals locaties van scholen, afvalcontainers, speelpleinen, bomeninventaris, straatmeubilair, innames openbaar domein, musea en bezienswaardigheden, parking, openbare toiletten, wifi-locaties enzovoort. Het kan ook gaan om gegevens in verband met de *werking van de overheid* zoals openingsuren, dienstenaanbod, collegebesluit, opleidingen, drukte aan de loketten, bibliotheken of om *statistische gegevens* zoals demografische samenstelling of meer real-time gegevens die via camera's, sensoren of eerder '*offline*' methoden gecapteerd worden zoals passantentellingen, mobiliteitsstromen, gebruik vervoersmodi enzovoort.

2.1.2. Onderscheid naargelang wie de data verzamelt of opdracht geeft tot verzamelen

Er wordt een onderscheidt gemaakt tussen:

1. Gegevens verzameld door de stad, geregeld volgens het Decreet Hergebruik van Overheidsinformatie (2007) en volgens de definitie van '*bestuursdocumenten*' die hierin gehanteerd wordt.
2. Gegevens verzameld in opdracht van de stad waarvan het eigenaarschap, gebruik en delen geregeld worden via concessies, lastenboeken, contracten en dergelijke meer.
3. Gegevens verzameld door (private) partijen buiten controle van de stad, waarvoor er op zoek gegaan wordt naar samenwerking.

Het ligt voor de hand dat de voorbeeldclausules in dit draaiboek voornamelijk betrekking op de tweede categorie van verzamelde data.

2.2. Van stadsdata naar open data

2.2.1. Algemeen

Wanneer er naar '*open data*' verwezen wordt, hanteren we de definitie zoals geformuleerd op <http://opendefinition.org>. Deze stelt dat open wil zeggen dat gegevens vrij toegankelijk zijn, gebruikt, verwerkt en gedeeld mogen worden door eenieder en voor elk doel.

Om als open data gekwalificeerd te worden dient de hierboven omschreven data te voldoen aan twee criteria: een juridische en een technische. We zullen deze hieronder kort bespreken. Nadien bespreken we nog de types data die worden uitgesloten om het voorwerp te zijn van open data.

2.2.2. Juridisch: Open licentie

De data mogen in de striktste zin '*open*' genoemd worden als er aan een simpele juridische voorwaarde voldaan is: er wordt een licentie toegekend waarbij iedereen zonder uitzondering de data mag downloaden, bewerken en verspreiden, al dan niet onder dezelfde licentie en/of met bronvermelding. Wanneer er geen licentie aan de dataset gekoppeld is, dan geldt volgens het auteursrecht en de databankwet dat er mogelijks eigendomsrechten gekoppeld zijn aan de dataset.

2.2.3. Technisch: Machine-leesbaar en open formaat

We spreken over open data als gegevens in een zogenoemd machine-leesbaar en open formaat beschikbaar zijn. Machine-leesbaar wil zeggen dat het om gestructureerde gegevens gaat

(bijvoorbeeld een tabel met gegevens, in plaats van een rapport dat de gegevens tekstueel beschrijft) en een open formaat betekent dat de gegevens in een open bestandstype beschikbaar zijn (bijvoorbeeld in een .csv-bestand eerder dan een Microsoft Excel spreadsheet).

2.2.4. Uitgesloten types data

Bepaalde types data zullen nooit het onderwerp van open data zijn, zoals persoonsgegevens of privacygevoelige data, of data waarvan de ontsluiting bestaande regelgeving zou overtreden.

2.3. Linked open data

Een van de principes van open data houdt in om zo dicht mogelijk bij de bron (bijvoorbeeld op de website van de gemeente) en dus decentraal te publiceren. '*Linked data*' is een krachtige technologie om dit mogelijk te maken en bovendien op een zeer schaalbare en kostenefficiënte manier: We spreken over '*linked open data*' wanneer de data die gepubliceerd worden als open data ook gekoppeld worden aan andere data via het web³. Door dezelfde domeinmodellen en identificatoren te gebruiken, wordt het makkelijker om verbanden tussen verschillende gegevens te zien of om een bepaald gegeven in een bredere context te plaatsen. Zo kan bijvoorbeeld het gebruik van een fietsdeelsysteem in een stad snel gekoppeld worden aan het weerbericht of het energiegebruik aan een officiële lijst van adressen.

Publiceren gebeurt op basis van 5 interoperabiliteitslagen die worden omschreven aan de hand van minimale technische afspraken: juridische, technisch, syntactisch, semantisch en querying.

³ Voor meer informatie over de verschillen tussen open data en linked open data, zie: <https://5stardata.info>.

3. Structuur Bestek

3.1. Inleiding

Alvorens we de voorbeeldclausules belichten, verduidelijken we beknopt de structuur van een bestek. Een bestek bestaat uit algemene-, administratieve- en technische voorschriften.

De *algemene voorschriften* bevatten algemene besteksbepalingen die ertoe dienen een goede basis te leggen voor de verdere uitwerking van het bestek. De algemene besteksbepalingen bakenen aldus het voorwerp van de opdracht af, opdat voor alle partijen duidelijk is wat er verwacht wordt.

De *administratieve voorschriften* bevatten administratieve bepalingen, waaronder de selectie- en gunningscriteria.

De *technische voorschriften* bevatten de technische specificaties.

Selectiecriteria, gunningscriteria en technische specificaties moeten dus van elkaar onderscheiden worden. We gaan op deze categorieën nu nog dieper in.

3.2. Selectiecriteria

Selectiecriteria hebben betrekking op de persoonlijke en kwalitatieve situatie van de kandidaten en inschrijvers die meedingen naar overheidsopdrachten. Deze criteria zijn een voorwaarde voor deelname en hebben niets te maken met de kwaliteit of de inhoud van de ingediende offertes. De selectiecriteria beogen te achterhalen of een inschrijver enerzijds geschikt is om de beroepsactiviteit uit te voeren en of hij anderzijds over de economische en financiële draagkracht en de technische en beroepsbekwaamheden beschikt om de te gunnen opdracht uit te voeren. Alle voorwaarden houden verband met en staan in verhouding tot het voorwerp van de opdracht.

3.3. Gunningscriteria

Gunningcriteria houden verband met het voorwerp van de opdracht en dienen voor de kwalitatieve en inhoudelijke evaluatie van de ingediende offertes en hun onderlinge vergelijking en afweging. De criteria dienen ervoor om de intrinsieke waarde van de ingediende offertes te beoordelen. De keuze van de aan te wenden gunningscriteria dient in functie van het voorwerp van de opdracht te gebeuren.

De gunning van de opdracht moet gebeuren op basis van objectieve criteria die ervoor zorgen dat de beginselen inzake transparantie, non-discriminatie en gelijke behandeling in acht genomen worden. De aanbestedende overheid heeft de keuze een opdracht te gunnen op basis van de prijs, de kosten of de beste prijs-kwaliteitsverhouding. De gunningscriteria kunnen omvatten: de kwaliteit, de klantenservice en technische bijstand en in sommige gevallen de organisatie, kwalificatie en ervaring. Laatstgenoemde gunningscriteria vereisen een toelichting.

3.4. Kwalificatie en ervaring

Aangezien selectie- en gunningscriteria een andere finaliteit hebben, moeten ze strikt van elkaar onderscheiden worden. In principe mag een gunningscriterium geen betrekking hebben op de persoonlijke en kwalitatieve situatie van de kandidaten of inschrijvers, zoals bijvoorbeeld “kennis en ervaring”.

Er bestaat echter een onderscheid tussen de ervaring en referenties van de inschrijver als selectiecriterium enerzijds en de organisatie, kwalificatie en ervaring van het personeel dat voor de uitvoering van de opdracht zal worden ingezet anderzijds. Laatstgenoemde kan immers een gunningscriterium zijn indien de kwaliteit van het personeel een aanzienlijke invloed kan hebben op het niveau van de uitvoering van de opdracht. De aanbestedende overheid neemt in dit geval een uitdrukkelijke passage op in de opdrachtdocumenten waarin ze motiveert dat de kwaliteit van de

uitvoering van de opdracht inherent verbonden is aan de kwaliteit van de organisatie, kwalificatie en ervaring van het personeel dat voor de uitvoering van de opdracht zal worden ingezet. De bijzondere vereisten van de opdracht dienen dergelijke ervaring noodzakelijk te maken.

Natuurlijk zal de aanbestedende overheid die van deze mogelijkheid gebruik maakt, erover moeten waken dat het team, dat wordt ingezet voor de uitvoering van de opdracht voor de volledige duur van de opdracht, hetzelfde is als het in de offerte voorgestelde team. Een teamlid kan alleen worden vervangen met toestemming van de aanbestedende overheid, die zich ervan vergewist dat nieuwe personeelsleden een gelijkwaardig kwaliteitsniveau hebben. Zo wordt het misbruik voorkomen, waarbij een inschrijver hoog scoort op het gunningscriterium dankzij zijn uitmuntende senior consultants, terwijl hij in uitvoering van de opdracht slechts junior consultants inzet. In de opdrachtdocumenten moeten passende clausules worden opgenomen om dit soort situaties te voorkomen.

3.5. Technische specificaties

Zodra de overheid het voorwerp van een opdracht heeft vastgesteld, moet ze dit omzetten in technische specificaties die worden opgenomen in de opdrachtdocumenten. Zij moeten steeds verbonden zijn aan het voorwerp van de opdracht en in verhouding staan tot de waarde en de doelstelling ervan. Technische specificaties stellen de minimumeisen voorop waaraan de inschrijver moet voldoen. De offerte van een inschrijver die niet voldoet aan deze minimumeisen op de voorgeschreven manier of op een gelijkaardige wijze, kan substantieel of niet-substantieel onregelmatig zijn. Een offerte is substantieel onregelmatig wanneer ze:

- De inschrijver een discriminerend voordeel kan bieden;
- Tot concurrentievervalsing kan leiden;
- De beoordeling van de offerte van de inschrijving of de vergelijking ervan met de andere offertes kan verhinderen; of
- De verbintenis van de inschrijver om de opdracht onder de gestelde voorwaarden uit te voeren niet-bestaande, onvolledig of onzeker kan maken.

De aanbestedende overheid dient steeds te onderzoeken of de onregelmatigheden in de offerte al dan niet substantieel zijn. Een offerte die slechts één niet-substantiële onregelmatigheid bevat, wordt niet nietig verklaard. Een offerte die substantieel onregelmatig is of meerdere niet-substantiële onregelmatigheden bevat, kan of dient nietig verklaard te worden, afhankelijk van de procedure en - daarmee verbonden - wat bepaald werd in de opdrachtdocumenten.

Voor opdrachten van diensten zijn technische specificaties de vereiste kenmerken van de dienst. Een technische specificatie kan op verscheidende manieren worden voorgeschreven:

- Hetzij door verwijzing, in volgorde van voorkeur, naar normen, Europese technische goedkeuringen, gemeenschappelijke technische specificaties,... Iedere verwijzing gaat vergezeld van de woorden “of gelijkwaardig”;
- Hetzij in termen van prestatie-eisen of functionele eisen, mits deze zo nauwkeurig zijn dat de inschrijvers het voorwerp van de opdracht kunnen bepalen en de aanbestedende overheid de opdracht kan gunnen;
- Hetzij door een combinatie van beide manieren.

Het opleggen van technische specificaties mag de mededinging niet ongerechtvaardigd belemmeren. Derhalve mag in principe geen melding gemaakt worden van een bepaald fabricaat of een bepaalde herkomst of een bijzondere werkwijze die kenmerkend is voor de diensten van een bepaalde

ondernemer, noch mogen deze een verwijzing bevatten naar een merk, een octrooi of een type, een bepaalde oorsprong of een bepaalde productie, waardoor bepaalde ondernemingen of producten worden bevoordeeld of geëlimineerd. Zulke verwijzing is slechts toegestaan bij wijze van uitzondering, wanneer:

- geen voldoende nauwkeurige en begrijpelijke omschrijving van het voorwerp van de opdracht mogelijk zou zijn. In dat geval moet de vermelding of verwijzing vergezeld gaan van de woorden “of gelijkwaardig”;
- dit door het voorwerp van de opdracht gerechtvaardigd is.

De technische specificaties staan in een opdrachtdocument onder de titel “Technische Voorschriften” (in dit document staan ze onder de titel “Technische specificaties”).

3.6. Conclusie

Het onderscheid tussen selectiecriteria, gunningscriteria en technische specificaties is van cruciaal belang wanneer men een bestek opstelt. Om te verzekeren dat de inschrijver technisch en financieel in staat is de opdracht uit te voeren, kunnen selectiecriteria worden opgelegd. Daarnaast dient u als aanbestedende overheid steeds af te wegen of een kenmerk (of modaliteit) van de gevraagde dienstverlening onontbeerlijk is voor de uitvoering van de opdracht en dus sowieso door alle inschrijvers moet worden aangeboden (technische specificatie), dan wel of een bepaald kenmerk (of modaliteit) niet essentieel is voor de uitvoering van de opdracht maar een element kan zijn om de offertes onderling te vergelijken en te waarderen. Een aanbestedende overheid kan voor een bepaald kenmerk (of modaliteit) ook een minimumniveau vaststellen, en de offertes onderling vergelijken op wat meer/ beter dan het minimumniveau wordt geboden.

4. Algemene bestekbepalingen

4.1. Principe van openheid van gegevens en datasets (Open data)

De aanbestedende overheid start met de afbakening van open data:

“Om publieke en private informatiediensten mogelijk te maken zijn (statische en dynamische) open data essentieel, en dit in alle beleidsdomeinen. De aanbestedende overheid schaaft zich daarom achter het principe dat alle datasets, gegevens en inhoud die iedereen vrij kan gebruiken, aanpassen en delen voor elk mogelijk doel open data zijn, met uitzondering van die gegevens en datasets waarvan de vertrouwelijkheid op grond van een wettelijk bepaling wordt beschermd of logischerwijze mag worden verwacht, zoals persoonsgegevens, gegevens die de openbare orde en veiligheid in gedrang brengen (hierna “Open Data”).”

Deze bepaling komt voort uit het principe ‘Open by Default’ uit het Open Data Charter (i.e., data die door, in of over de stad gecapteerd worden, worden standaard als open data ter beschikking gesteld voor hergebruik).

4.2. Oplijsting ‘Verzamelde Gegevens’ (Data algemeen)

Vervolgens dient de aanbestedende overheid aan te geven welke gegevens dienen verzameld te worden en daarna mogelijk als open data gepubliceerd kunnen worden:

“De aanbestedende overheid belast de opdrachtnemer met het verzamelen van de volgende gegevens (hierna de “Verzamelde Gegevens”):

- [aan te vullen door de aanbestedende overheid];

- ...

- ...”

De ‘Verzamelde Gegevens’ waarvan de aanbestedende overheid verwacht dat ze door de opdrachtnemer worden verzameld en waarvan de aanbestedende overheid eigenaar wordt, dienen zo gedetailleerd mogelijk te worden beschreven en te worden opgelijst. De aanbestedende overheid dient immers enkel die informatie te laten verzamelen die voor haar relevant is. Het kan daarbij nuttig zijn voor de aanbestedende overheid om voorafgaandelijk aan het uitschrijven van het bestek een kort marktonderzoek te doen naar de verschillende types gegevens waarvan de overheid het nuttig acht dat ze worden verzameld, overgedragen en gepubliceerd.

4.3. Eigendom en toegang verzamelde gegevens (Data algemeen ikv open data)

“De aanbestedende overheid is eigenaar van de Verzamelde Gegevens. De aanbestedende overheid heeft het recht de Verzamelde Gegevens te kopiëren, te verdelen, voor te stellen, te reproduceren, te publiceren en te hergebruiken. De aanbestedende overheid dient onmiddellijk toegang te krijgen tot en volledig gebruik te kunnen maken van de ruwe gegevens die de opdrachtnemer verzamelt, zowel tijdens als na de duur van de opdracht. Dit geldt ook voor historische gegevens. De opdrachtnemer kan de Verzamelde Gegevens nog steeds zelf gebruiken voor de doeleinden waarvoor hij dit nodig acht.”

Deze bepaling komt eveneens voort uit het principe ‘Open by Default’ uit het Open Data Charter (zie hiervoor Sectie 4.1 (Afbakening open data)). Om zeker te zijn dat de gegevens voor hergebruik in aanmerking komen, is het van belang dat er heldere afspraken worden gemaakt rond het eigenaarschap van de data die dient toe te komen aan de aanbestedende overheid.

Wat betreft de toegang tot de data kan de aanbestedende overheid, afhankelijk van haar voorkeur, ofwel (a) de inschrijver zelf laten kiezen hoe hij de toegang tot de data verzekert, en dit opnemen als een gunningscriterium waarbij de aanbestedende overheid de kwaliteit hiervan nagaat (zie hiervoor ook Sectie 6.2 (*Gunningscriterium: Plan van aanpak*)), ofwel (b) zelf bepalen hoe de toegang verzekerd moet worden en dit opnemen als een technische vereiste in de offerte (zie hiervoor ook Sectie 7.1 (*Toegang tot data*)).

4.4. Tussentijds nazicht en keuring (Data algemeen)

“Op vraag van de aanbestedende overheid stelt de opdrachtnemer een voorlopige versie van de datasets evenals de URL’s die verwijzen naar de geopende datasets ter beschikking van de aanbestedende overheid;

- Gedurende de uitvoering van de opdracht, kan de aanbestedende overheid de “Verzamelde Gegevens” laten nazien door een door de aanbestedende overheid aangewezen externe partij;

- Indien de aanbestedende overheid gebruik maakt van het in de vorige paragraaf beschreven nazicht, krijgt de opdrachtnemer de mogelijkheid eventuele opmerkingen op te volgen;

- Het eindresultaat zal gekeurd worden nadat de opdrachtnemer de aanbestedende overheid aangeeft dat het eindresultaat werd bereikt.

- Tijdens deze keuring controleert de leidend ambtenaar of zijn gemachtigde de kwaliteit van de Verzamelde Gegevens door middel van een algemene, technische en inhoudelijke kwaliteitscontrole. Tijdens deze keuring worden de conformiteit van het formaat en de semantische aspecten van de standaard evenals de conformiteit met de technische specificaties, zoals de volledigheid, correctheid, positionele accuraatheid en actualiteit van de Verzamelde Gegevens gecontroleerd.

- De opdrachtnemer is verplicht gevolg te geven aan de opmerkingen die de leidend ambtenaar of zijn gemachtigde hem maakt.”

Deze bepaling komt voort uit het principe ‘kwaliteit’ uit het Open Data Charter (*i.e.*, de kwaliteit van de data die ontsloten wordt, is gelijk aan de kwaliteit die volstaat voor het interne gebruik van de gegevens (binnen de diensten van de stad)) en geeft de mogelijkheid aan de aanbestedende overheid om kwaliteitseisen rond de Verzamelde Gegevens aan de opdrachtnemers op te leggen.

Indien zij dit opportuun acht, moet de aanbestedende overheid, wanneer uit het resultaat van de keuring blijkt dat er gebreken zitten in de manier waarop de Verzamelde Gegevens gepubliceerd werden, ervoor opteren om deze gebreken door de opdrachtnemer te laten herstellen. Indien de opdrachtnemer er niet in slaagt herstelmaatregelen te nemen, kan de aanbestedende overheid een ambtshalve maatregel nemen op kosten en risico’s van de opdrachtnemer. Daarenboven kan de aanbestedende overheid in de opdrachtdocumenten bijzondere straffen opnemen, die kunnen opgelegd worden indien de opdrachtnemer er niet in slaagt herstelmaatregelen te nemen.

4.5. Actieve deelname relevante werkgroepen (optioneel) (Open data)

Aanvullend op de bepaling uit Sectie 4.4 (*Tussentijds nazicht en keuring*)) hierboven die een keuring toelaat kan, wanneer er datasets rond een bepaald topic ontsloten worden waarover een actieve werkgroep bestaat in België, er expliciet naar deze werkgroep verwezen worden.

Onderstaande clausule geeft hiervan een voorbeeld toegepast op het mobiliteitsdomein. Deze bepaling is wel vrijblijvend. Indien de aanbestedende overheid ervoor opteert deze verplichting zwaarder te laten doorwegen, kan ze dit opnemen als technische specificatie door het daadwerkelijk op te leggen en niet louter te adviseren:

“De aanbestedende overheid adviseert de opdrachtnemer om actief deel te nemen in de its.be werkgroepen (parkeren) om goed op de hoogte te blijven van de recentste Europese ontwikkelingen op het gebied van Open Data rond mobiliteit en parkeren, teneinde de resultaten en inzichten van deze workshops te kunnen omzetten in goede praktijken.”

5. Selectiecriteria

5.1. Algemeen

In het huidige draaiboek is het voorlopig niet mogelijk om uitgebreide, concrete selectiecriteria op te nemen, aangezien open data vernieuwend zijn en er aldus nog weinig mogelijkheden zijn om specifieke selectiecriteria te vragen met betrekking tot de geschiktheid om de beroepsactiviteit uit te oefenen en/of technische en beroepsbekwaamheid aan te tonen. Een aanbestedende overheid heeft de mogelijkheid om algemene bepalingen op te nemen om zich ervan te verzekeren dat de inschrijver over de nodige economische en financiële draagkracht en beroepsbekwaamheden beschikt.

Desalniettemin vindt u hier toch twee voorbeeldclausules inzake de technische en beroepsbekwaamheden, geënt op gegevensverzameling.

5.2. Technische en beroepsbekwaamheid

5.2.1. Minimale eisen

*“de minimale vereisten qua **technische en beroepsbekwaamheid** waaraan de inschrijver moet voldoen, zijn:*

- Gedurende de afgelopen drie boekjaren moet de inschrijver minimum [X] aantal gelijkaardige contracten (in termen van omvang en inhoud) hebben uitgevoerd. Onder gelijkaardig wordt verstaan:

- Opdrachten die betrekking hebben op het verzamelen, verwerken en openstellen van data met een gelijkaardige omvang van gegevens die verzameld/verwerkt moesten worden.”

Toe te voegen wanneer het specifiek om linked open data gaat:

“[X] aantal jaar ervaring van de inschrijver met het aanwenden van de OSLO-standaarden.”

5.2.2. Bewijs van technische en beroepsbekwaamheid

“De inschrijver bewijst zijn technische en beroepsbekwaamheid aan de hand van:

Een lijst van referenties van de [X] aantal voornaamste opdrachten die hij gedurende de afgelopen drie boekjaren heeft verricht met vermelding van de publiek- of privaatrechtelijke instanties waarvoor zij bestemd waren met de duurtijd en de naam en telefoonnummer van een contactpersoon. Verder dienen de referenties vergezeld te worden van attesten die bewijzen dat de diensten naar behoren werden verleend (attesten van goede uitvoering). Voor opdrachten uitgevoerd voor publieke instanties worden deze attesten afgeleverd en ondertekend door de bevoegde overheid. Wanneer de opdrachtgever een privépersoon is, worden ze door hem afgeleverd en ondertekend. De attesten vermelden tevens het bedrag van de werken, de plaats en het tijdstip waarop ze werden uitgevoerd en of de werken volgens de regels van de kunst zijn uitgevoerd en regelmatig tot een goed einde zijn gebracht.”

Toe te voegen wanneer het specifiek om linked open data gaat:

“- De opgave van opdrachten waaruit de ervaring met het aanwenden van OSLO-standaarden blijkt.”

De aanbestedende overheid dient voorzichtig om te gaan met het selectie criterium met betrekking tot het vereiste aantal jaren ervaring. Aangezien open data nog niet heel wijdverspreid zijn op de markt en slechts sinds kort opkomen, zijn er slechts erg weinig marktpelers die daadwerkelijk ervaring hebben met het aanwenden van de OSLO-standaarden of voldoende referenties kunnen aantonen.

6. Gunningscriteria

6.1. Algemeen

De aanbestedende overheid kan ervoor opteren een opdracht te gunnen op basis van de prijs-kwaliteitsverhouding. Het gunningscriterium kwaliteit kan onder andere de kwaliteit van de dienstverlening, de toegankelijkheid, esthetische en functionele kenmerken en innovatieve kenmerken omvatten. De aanbestedende overheid kan peilen naar kwaliteitselementen die zij belangrijk vindt om zich ervan te verzekeren dat de opdrachtnemer de opdracht adequaat zal uitvoeren. Inschrijvers die meer kwaliteit kunnen waarborgen krijgen een betere beoordeling.

Een (sub)gunningscriterium is een kenmerk waaraan de offerte wordt afgemeten. Op basis van deze criteria worden de offertes stelselmatig vergeleken. De aanbestedende overheid licht een (sub)gunningscriterium toe, opdat het voldoende duidelijk en precies omschreven wordt. Op deze manier verzekert de aanbestedende overheid zich ervan dat de inschrijvers de juiste draagwijdte van het gunningscriterium kennen en het op dezelfde manier interpreteren. De elementen aan de hand waarvan gunningscriteria beoordeeld worden, zijn beoordelingselementen.

Aan de hand van een gunningscriterium '*plan van aanpak*', kan de aanbestedende overheid verzekeren dat offertes vergelijkbaar zijn en een duidelijke beschrijving krijgen van inschrijvers omtrent de wijze waarop zij de kwaliteit tijdens de uitvoering verzekeren en hoe ze de uitvoering van een opdracht aan zullen aanpakken.

6.2. Gunningscriterium: Plan van aanpak

Het gunningscriterium "*plan van aanpak*" kan de inschrijver ertoe verplichten hun aanpak voor verschillende zaken te beschrijven. De aanbestedende overheid mag inschrijvers opleggen dat het plan slechts een beperkt aantal pagina's moet omvatten. De aanbestedende overheid kan bijvoorbeeld volgende clausule opnemen:

"De inschrijver dient een plan van aanpak (mogelijkheid te begrenzen met een max. aantal pagina's A4 formaat) op te maken waarin hij beschrijft hoe:

- hij de toegang tot data verzekert;

- hij, wat de publicatie als Open Data betreft, de meest recente aanbevelingen, die door het Smart Flanders programma van de Vlaamse regering vooropgesteld worden, opvolgt (<https://smart.flanders.be/ontwikkelaars> en <https://smart.flanders.be/resources>). De inschrijver toont aan hoe hij omgaat met een evolutie van de principes hieromtrent;

- zijn aangeboden oplossingen voldoen aan de open standaardisatie en hoe deze de OSLO-vereisten naleven."

Deze clausule verplicht een inschrijver enkele zaken, die de aanbestedende overheid van belang acht voor de uitvoering van de opdracht, te beschrijven. Aan de hand van de beschrijving geeft de aanbestedende overheid een beoordeling van dit gunningscriterium.

We gaan hieronder dieper in op de drie hierboven vermelde beoordelingselementen uit het plan van aanpak, die ieder ook apart als gunningscriterium kunnen worden opgenomen in het bestek.

6.2.1. Beoordelingselement I: Kwaliteit van de toegang tot de data (Data algemeen)

"De inschrijver beschrijft in zijn offerte hoe hij de toegang tot de data verzekert."

De aanbestedende overheid heeft twee verschillende mogelijkheden om de wijze van toegang tot data vast te leggen:

- a) ofwel bepaalt ze zelf in de opdrachtdocumenten hoe een inschrijver de toegang tot de Verzamelde Gegevens moet verzekeren waardoor dit als gunningscriterium wegvalt (In dergelijk geval verwijzen we door naar Sectie 7.1 (*Toegang tot data*));
- b) ofwel laat ze dit over aan de inschrijver en honoreert ze de kwaliteit van de wijze waarop de inschrijver de toegang verzekert als gunningscriterium.

Indien de aanbestedende overheid de kwaliteit van de wijze van toegang tot de data als beoordelingselement opneemt, (b), vraagt ze aan de inschrijver om zelf te beschrijven hoe deze de toegang tot de Verzamelde Gegevens zal garanderen. Op deze wijze kan de aanbestedende overheid dit dan als een beoordelingselement hanteren.

6.2.2. Beoordelingselement II: Kwaliteit van de wijze van publicatie (Linked open data)

“De publicatie als Open Data gebeurt volgens de meest recente aanbevelingen die door het Smart Flanders programma (<https://smart.flanders.be/ontwikkelaars> en <https://smart.flanders.be/resources>) van de Vlaamse Regering vooropgesteld worden. De inschrijver beschrijft in zijn offerte hoe deze aanbevelingen worden gevolgd. Deze aanbevelingen zijn erop gericht het hergebruik van de data door derde partijen te maximaliseren en te automatiseren. De inschrijver toont ook aan hoe hij omgaat met eventuele evoluties in de principes die een effect kunnen hebben op de in de opdrachtdocumenten gespecificeerde Open Data.”

Dit beoordelingselement komt voort uit het principe ‘transparantie en hergebruik’ uit het Open Data Charter (i.e. data worden ontsloten in kader van transparantie en het maximaal stimuleren van hergebruik, zowel niet-commercieel als commercieel). Het moet hierbij voor inschrijvers duidelijk zijn dat gegevens die als open data ter beschikking gesteld worden voor eender welk doeleinde en door gelijk wie hergebruikt kunnen worden. De aanbevelingen van het Smart Flanders programma van de Vlaamse Regering zijn erop gericht het hergebruik van de data door derde partijen te maximaliseren en te automatiseren. Derhalve is het belangrijk dat de uiteindelijke opdrachtnemer toekomstige evoluties in acht neemt.

6.2.3. Beoordelingselement III: Gebruik Open Standaarden gelinkte Overheden (OSLO) (Linked open data)

“Gebruik van de Open Standaard voor gelinkte Overheden

- De inschrijver houdt er rekening mee dat bij de beoordeling van de offerte in het licht van de gunningscriteria, de offertes die voldoen aan de open standaardisatie, positiever zullen beoordeeld worden dan offertes die hieraan niet voldoen. De inschrijver toont in zijn offerte aan hoe de aangeboden oplossingen voldoen aan de open standaardisatie en hoe deze de OSLO-vereisten naleven. Waar de opdrachtnemer de OSLO-vereisten niet volgt moet hij alternatieven voorstellen.”

Dit beoordelingselement komt voort uit het principe ‘Linked Open Data’ uit het Open Data Charter (i.e. bij het aanmaken van nieuwe databronnen wordt ingezet op linked open data, zeker voor authentieke bronnen en datasets die veel gedeeld worden (ook tussen overheden)) voor wat het gebruik van OSLO (de ‘Open Standaard voor gelinkte Overheden’) betreft om linked open data te beschrijven.

7. Technische specificaties

7.1. Toegang tot data (Data algemeen)

“De inschrijver zal de toegang tot de data naar de aanbestedende overheid verzekeren [aan te vullen met wijze waarop hij de toegang tot de data moet verzekeren].”

Indien de aanbestedende overheid de wijze waarop de toegang tot de data moet verleend worden vast wil leggen, dient ze deze bepaling op te nemen in haar opdrachtdocumenten als een technische specificatie.

Indien ze dit niet wenst, kan de aanbestedende overheid, zoals hierboven reeds besproken, de toegang tot data als gunningscriterium opnemen (zie Hoofdstuk 6 (*Gunningscriteria*)).

7.2. Publicatieverplichting ‘Verzamelde Gegevens’ (Open data)

“De opdrachtnemer zal worden belast met het ondersteunen van de publicatie van de Verzamelde Gegevens als Open Data zoals gedefinieerd onder [NUMMER BEPALING] (hier: opgenomen onder Sectie 3.2.).”

Deze technische specificatie komt voort uit het ‘Only Once’ principe uit het Open Data Charter (*i.e.* gegevens worden slechts één keer verzameld en zo dicht mogelijk bij de bron gepubliceerd). Om dit principe in praktijk te vertalen is het belangrijk, voor een overheidsopdracht waarin open data een rol spelen, reeds in de opdrachtdocumenten aan te geven welke data gepubliceerd moeten worden en welke partij hiervoor zal instaan. De aanbestedende overheid kan er ook voor opteren zelf de data te publiceren.

Indien de aanbestedende overheid ervoor opteert de data door de opdrachtnemer te laten publiceren, dient duidelijk worden gesteld onder welke licentie deze data ter beschikking van derden zullen worden gesteld:

“De Verzamelde Gegevens worden gepubliceerd onder een open, internationaal bruikbaar en machine-leesbare licentie. De licentienemer dient het niet-exclusieve, wereldwijde recht te krijgen om de gepubliceerde data te hergebruiken voor elk rechtmatig doeleinde, met inbegrip het reproduceren, doorgeven, publiceren, aanpassen en exploiteren van de data. Volgende licenties worden geacht aan dit criterium te voldoen: [CC-0](#), [de modellicentie gratis hergebruik van de Vlaamse Overheid](#) of nieuwere versies hiervan. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het ter beschikking stellen van de data.”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Licenties’ uit het Open Data Charter (*i.e.*, er wordt gestreefd naar een beperkte set van licenties waaronder data gepubliceerd worden, die open, internationaal bruikbaar en machine-leesbaar zijn). In principe is het de opdrachtnemer die publiceert (zie clausule hierboven) en dient er dus aan de inschrijvers opgelegd te worden hiertoe een zo open mogelijke licentie te hanteren voor de gepubliceerde data. Indien de aanbestedende overheid zelf zal publiceren geldt deze bepaling als een kennisgeving aan de opdrachtnemer van de verschillende types van licenties waaronder de publicatie kan gebeuren.

7.3. Decentralisatie (Linked open data)

Om deze clausule goed te kunnen begrijpen is het van belang te weten dat er vijf interoperabiliteitslagen zijn die hergebruik makkelijker maken: een juridische, een technische, een

syntactische, een semantische en querying⁴. Onderstaande clause houdt verband met de technische laag:

“- De response headers van de documenten over HTTP worden voorzien van cache-headers volgens [IETF RFC2616 section 13](#) via bv. Max-age of eTag; Bijgevolg worden er geen API-keys of tokens geplaatst op publieke documenten;

- Een Cross Origin Resource Sharing header wordt aan de HTTP response toegevoegd, zodat deze bron ook in andere javascript applicaties kan worden gebruikt ([zie ook de instructies van Enable CORS](#)).”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Decentralisatie’ uit het Open Data Charter (i.e., Het web wordt gebruikt als primair publicatieplatform en er wordt een decentrale publicatie van data nagestreefd). Om datapublicatie op een kostenefficiënte manier te laten verlopen wordt het web (HTTP) gebruikt volgens de laatste aanbevelingen op <https://smart.flanders.be/resources>.

7.4. Duurzaamheid (Open data)

“De opdrachtnemer verbindt zich ertoe a) de Verzamelde Gegevens te publiceren tot [DATUM] (liefst een exacte datum).) en (indien nodig op te nemen: b) de Verzamelde Gegevens tot en met deze datum te onderhouden). Het volstaat dan ook niet dat de opdrachtnemer de Verzamelde Gegevens eenmalig publiceert.

Na afloop van deze periode zullen de Verzamelde Gegevens die niet op een server van de aanbestedende overheid staan, overgedragen moeten worden aan de aanbestedende overheid of aan een door de aanbestedende overheid gekozen dienstverlener....”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Duurzaamheid’ uit het Open Data Charter (i.e., de partijen die data publiceren streven duurzaamheid na en engageren zich de geopende data te onderhouden, minstens zo lang als deze voor intern gebruik beschikbaar moeten zijn) en stelt dat de Open Data minstens zo lang beschikbaar dienen te zijn als ze van nut zijn binnen de stadsorganisatie.

De aanbestedende overheid dient zelf na te gaan voor hoelang de gepubliceerde data van belang zijn voor de interne werking en de opdrachtnemer te verplichten tot dat moment de data te publiceren en te onderhouden. Indien ze dit niet doet, heeft de inschrijver hier geen enkel zicht op en kan hij hiervoor moeilijk een realistische prijs opgeven.

Wanneer de verantwoordelijkheid voor het publiceren van de data bij de externe partij ligt (zie ook sectie 7.2 (Publicatieverplichting ‘Verzamelde Gegevens’)), is het dan ook aanbevolen duidelijke afspraken te maken over de beschikbaarheid van de data in de tijd en dient een dergelijke bepaling te worden voorzien.

7.5. Metadatering (Open data)

“De metadata worden opgesteld volgens de Europese DCAT-AP standaard (zie ook <http://dcat.be>). De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het creëren en het online houden van de catalogus van datasets gedurende de opdracht.”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Metadatering’ uit het Open Data Charter (i.e. om domeinexpertise te bewaken wordt ernaar gestreefd metadatering “zo dicht mogelijk” bij de originele bron te laten gebeuren). Aangezien grondige en volledige metadata erg belangrijk zijn, dient de opdrachtnemer de metadata volgens een bepaalde standaard op te stellen en dient de

⁴ Voor meer informatie verwijzen we door naar de website van Smart Flanders: <https://smart.flanders.be/resources/>.

aanbestedende overheid in de opdrachtdocumenten te bepalen welke partij de verantwoordelijkheid voor deze metadatering draagt.

De precieze formulering van dergelijke bepaling is sterk domeinafhankelijk. Daarom is bovenstaande bepaling een voorbeeld dat ter inspiratie kan dienen, maar de specifieke technische vereisten zullen verschillen van geval tot geval. Het gebruik van DCAT-AP wordt echter sterk aanbevolen als basismodel.

7.6. Open formaten (Open data)

“De Verzamelde Gegevens worden in open, machine-leesbare formaten gepubliceerd zoals bvb JSON, XML, CSV, of een vergelijkbaar formaat.”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Open Formaten’ uit het Open Data Charter (i.e. data worden maximaal gestructureerd en gepubliceerd volgens open formaten en standaarden) en reikt een aantal voorbeelden aan. Afhankelijk van de concrete situatie kan worden aangegeven welke open formaten gehanteerd dienen te worden indien hier om bepaalde redenen een voorkeur voor zou bestaan.

7.7. Linked Open Data en URIs (Linked open data)

“Voor iedere identicator wordt een webadres (HTTP URI) gebruikt. Deze URI volgt de Linked Data principes (zie de [Vlaamse URI standaard](#)).

Er wordt hergebruik gemaakt van bestaande basisregisters, waaronder de officiële URI’s voor adressen op <http://data.vlaanderen.be/> en onder andere [aan te vullen met lokale basisregisters door aanbestedende overheid].

Er wordt hergebruik gemaakt van bestaande domeinmodellen zoals [DATEX2](#), [OSLO²](#), en andere die kunnen gevonden worden via [Linked Open Vocabularies](#).”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘Linked Open Data’ uit het Open Data Charter (zie hiervoor Sectie 6.2.3 (beoordelingselement III: Gebruik Open Standaarden geLinkte Overheden (OSLO)) wat wil zeggen dat aan elke beschreven entiteit een uniek webadres of Uniform Resource Identifier (URI) gegeven wordt, waardoor datasets makkelijk en automatisch aan elkaar gelinkt kunnen worden.

De aanbestedende overheid maakt een oplijsting van de bestaande registers waarvan zij vindt dat er hergebruik moet worden gemaakt.

7.8. Gebruik open standaarden gelinkte overheden (Linked open data)(Optioneel)

“De inschrijver dient in de verwerking van gegevens van de open standaard voor gelinkte overheden (OSLO²) aan te wenden.”

Deze technische specificatie komt voor uit het principe ‘Linked Open Data’. Deze specificatie kan best enkel gebruikt worden wanneer dit noodzakelijk is en een minimumeis is voor de uitvoering van de opdracht.

Zo niet, kan de aanbestedende overheid het gebruik van OSLO² wel in rekening brengen door het te beoordelen als gunningscriterium, waarbij iemand die OSLO² aanwendt voor gegevensverwerking een hogere score krijgt toebedeeld (zie hiervoor sectie 7.2.3 (Beoordelingselement III: Gebruik Open Standaarden gelinkte Overheden (OSLO)).

7.9. Vlaams open data portaal

“De aanbestedende overheid wenst een automatische gegevensuitwisseling (van metadata) te bekomen tussen de voorgestelde oplossing en het Vlaams Open Data portaal, door het gebruik van de Europese DCAT-AP standaard die is terug te vinden onder volgende link:

<https://joinup.ec.europa.eu/solution/dcat-application-profile-data-portals-europe>.

De opdrachtnemer dient weer te geven hoe deze doorstroming zal verlopen.”

Deze technische specificatie komt voort uit het principe ‘*Vlaams Open Data Portaal*’ uit het Open Data Charter (*i.e.*, er wordt maximaal ingezet om data (via metadatering) automatisch door te laten stromen naar het Vlaams Open Data Portaal en zo naar het federaal, Europees en eventueel andere Open Data portalen). Door het gebruik van DCAT-AP wordt het automatisch doorstromen van de metadata naar het Vlaams Open Data portaal mogelijk gemaakt. Het wordt dus aanbevolen alle Vlaamse open datasets te beschrijven volgens de [Europese DCAT-AP standaard](#), zodat deze gegevens ook automatisch op het Vlaams Open Data Portaal, en bijgevolg ook op het federale en Europese, vindbaar zijn.

*

*

*